

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

ФОНДОВИ СОЦИЈАЛНОГ ОСИГУРАЊА У НАС

Апстракт

Сваки од подсистема социјалног осигурања у Србији (пензијско и инвалидско осигурање, здравствено осигурање и осигурање за случај незапослености), уређује се посебним законима. Средства за финансирање права из наведених области обезбеђује се из доприноса и буџета. Од 2004. године у Србији се поново на јединствен начин регулише основни институт доприноса за обавезно социјално осигурање. Осигураници за свака од три наведена вида обавезног социјалног осигурања су запослени, послодавци, предузетници и пољопривредници, који нису обавезници доприноса за обавезно осигурање за случај незапослености. Најнижа месечна основица доприноса је износ од 40% просечне зараде у републици исплаћен у предходном тромесечју, док највишу месечну основицу доприноса чини петоструки износ просечне месечне зараде по запосленом у републици. Од 01. јануара 2008. године, постоји један Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, а финансијско пословање обавља се, до 01.01.2011. године, путем три подрачуна: осигураника запослених, самосталних делатности и пољопривредника а од тог датума путем једног рачуна.

Основна улога система пензијског и инвалидског осигурања је да се осигураницима и члановима њихових породица, по основу рада и уплате одговарајућих доприноса, обезбеди материјална и социјална сигурност за случај наступања старости, инвалидности и смрти. Систем пензијског и инвалидског осигурања, поред начела обавезности (уз увођење могућности добровољног осигурања), узајамности и солидарности, почива и на принципу да се у тржишним условима привређивања, обезбеди доследна покривеност свих права средствима, односно доведе у везу висина примања са дужином и обимом улагања.

Права из пензијског и инвалидског осигурања су: право на старосну пензију, право на инвалидску пензију, право на породичну пензију и право на накнаду погребних трошкова и право на новчану накнаду за телесно оштећење.

Република има обавезу да за фондове обезбеди средства, која недостају за сваку доспелу исплату пензија, а фондови су дужни да овако коришћена средства врате најкасније до краја наредне календарске године. Међутим, ову обавезу фондови не могу да изврше, јер учешће доприноса у укупним примањима у фонду за пензијско и инвалидско осигурање, у 2007. години износи 55%, у фонду самосталних делатности 80%, док у фонду пољопривредника износи свега 20%.

Када се говори о дефициту пензијског система, сматрамо да га не треба посматрати изоловано, већ као саставни део социјалног осигурања и јавне потрошње. Пре свега, мора се имати у виду, која су сва права предвиђена да се финансирају из доприноса за пензијско и инвалидско осигурање.

Што се тиче дефицита, Републички завод за здравствено осигурање, бележи мањи дефицит у односу на фондове пензијског и инвалидског осигурања, тако да је

у из буџета Републике у 2005. години издвојено свега 2,8 млрд. динара. Структура расхода Националне службе за запошљавање је монолитна, као и у случају свих фондова социјалног осигурања. За реализацију пословања из социјалног осигурања у оквиру укупних расхода Националне службе за запошљавање потроши се више од 90% укупних расхода. Остали расходи, осим расхода за запослене су веома скромни.

SOCIAL INSURANCE FUNDS IN OUR COUNTRY

Abstract

Each of the social insurance sub systems in Serbia (retirement and disability insurance, health insurance and unemployment insurance) is regulated by separate laws. The financial means from the stated areas are provided by contribution collecting and from the budget. Since 2004, basic institute for compulsory social insurance has been regulated in a unique way again. The insured from each of the three stated forms of compulsory social insurance are the employed, employers, entrepreneurs and farmers who are not under obligation for the compulsory unemployment insurance. The lowest monthly contribution basis is 40% of an average salary in the Republic paid in the former quarter. The highest monthly contribution basis amounts to five average salaries per employee in the Republic. Since January 1st 2008 there is a Republic fund for retirement and disability insurance, and financing is performed, until January 1st 2011, through three sub accounts: the insured who are employed, independent activities and farmers, and after the mentioned date through one account.

The basic role of the retirement and disability insurance system is to provide material and social security in cases of old-age, disability and death for the insured and members of their families. The retirement and disability insurance system, besides being compulsory (with a new possibility of optional insurance), reciprocal and joint, is based on the principle of providing consistent coverage of all rights by means under the market economic conditions, that is to connect the amount of salaries and the length and the extent of investments.

The rights provided by retirement and disability insurance are: the right to old age annuity, invalidity pension, family pension, the right to funeral benefit and physical injury.

The Republic is obliged to provide means which are missing for each matured pension payment to the funds, while the funds are obliged to pay back for the means by the end of the following calendar year. However, funds are not able to manage this, because the share of contributions in the retirement and disability insurance fund turnover was 55% in 2007, in independent activities fund 80%, and in the farmers fund 20%.

When discussing the deficiency in the pension system, we believe that it should not be isolated, but observed as a part of social insurance and public expenses. First of all, we have to consider what rights are stipulated to be financed from the retirement and disability insurance contributions.

As for the deficiency, Republic health insurance institute has noted less deficiency comparing to the retirement and disability insurance funds, so in 2005. only 2.8 bill RSD was appropriated from the budget. The expenses pattern of National employment service

is monolith, like in cases of all social insurance funds. More than 90% of the total expenses of National employment service are spent for social insurance realisation. Other expenses, except those for the employed, are very moderate.

Уводна разматрања

Систем социјалног осигурања у Србији, састоји се из три ужа система, или подсистема, и то:

- пензијско и инвалидско осигурање,
- здравствено осигурање и
- осигурање за случај привремен незапослености.

Сваки од ових система уређен је посебним законима и то:

1. Закон о пензијском и инвалидском осигурању,¹
2. Закон о здравственом осигурању² и
3. Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености.³

Средства за финансирање права из наведених области обезбеђују се из доприноса. До краја 1996. године, систем доприноса за обавезно социјално осигурање био је регулисан јединственим Законом о доприносима за социјално осигурање. Наведени закон је јединствено и једнообразно регулисао материју свих елемената доприноса, као и технику наплате.

Међутим, од 01. јануара 1997. године, одредбе о доприносима се уграђују у одговарајуће системске законе, којима се регулишу права и обавезе за поједине видове социјалног осигурања.

Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање⁴ из 2004. године у Србији се поново на јединствен начин регулише основни институт доприноса за обавезно социјално осигурање.

Одредбом члана 3. наведеног закона, уводе се доприноси за пензијско и инвалидско осигурање и то за:

- обавезно пензијско и инвалидско осигурање,
- стаж осигурања који се рачуна са увећаним трајањем и
- случај инвалидности и телесног оштећења по основу повреде на раду и професионалне болести.

Доприноси за здравствено осигурање: допринос за обавезно здравствено осигурање, допринос за случај повреде на раду и професионалне болести.

Доприноси за осигурање за случај незапослености у виду доприноса за обавезно осигурање за случај незапослености.

Чланом 7. наведеног закона регулисано је да су осигураници за свака од три наведена вида обавезног социјалног осигурања: запослени, послодавци, предузетници и пољопривредници, који нису обвезници доприноса за обавезно осигурање за случај незапослености.

¹ Службени гласник Р.Србије бр.34/2003, 64/2004., 84/2004, 85/2005.г.

² Службени гласник Р.Србије бр.107/2005

³ Службени гласник Р.Србије бр. 71/2003

⁴ Службени гласник Р.Србије бр.84/2004 и 61/2005.г.

Основица доприноса за сва три вида је идентична за две најчешће категорије обвезника: запосленог и његовог послодавца, те:

-ако је обвезник запослен, односно послодавац, основница је зарада, односно плата и накнада зараде у складу са законом који уређује радне односе, општим актом и уговором о раду, односно решењем надлежног органа;

-за предузетника основница доприноса је опорезива добит, односно паушално утврђени приход на који се плаћа порез, према закону који уређује порез на доходак грађана; и

-за пољопривреднике, основница доприноса је приход од пољопривредне делатности на који се плаћа порез у складу са законом, који уређује порез на доходак грађана.

Сем тога, закон је одредио најнижу и највишу месечну и годишњу основу доприноса.

Најнижу месечну основу доприноса чини износ од 40% просечне зараде у републици, исплаћен у претходном тромесечју за који су објављени подаци републичког органа, надлежног за послове статистике, осим ако законом није изричито наведено.

Највишу месечну основу доприноса чини петоструки износ просечне месечне зараде по запосленом у републици према последњем податку републичког органа надлежног за послове статистике, а примењује се од првог у наредном месецу, по објављивању података о просечној месечној заради, исплаћеној по запосленом у републици.

Законодавац дефинише и највишу годишњу основу доприноса. Ову основу чини петоструки износ просечне годишње зараде у републици исплаћене у години за коју се обрачунавају и плаћају доприноси.

Стопе према којима се обрачунавају и плаћају доприноси су за:

обавезно пензијско и инвалидско осигурање 22%, за обавезно здравствено осигурање 12,3% и за обавезно осигурање за случај незапослености 1,5%.

Међутим, када се доприноси плаћају истовремено из основце и на основу обрачун доприноса се врши према следећим стопама:

за обавезно пензијско и инвалидско осигурање 11%, за обавезно здравствено осигурање 6,15% и за обавезно осигурање за случај незапослености 0,75%.

Стопе додатног доприноса за пензијско и инвалидско осигурање за стаж осигурања који се запосленом и предузетнику рачуна са увећаним трајањем, налазе се у распону од 3,70% , када се ефективних 12 месеци рачуна као 14 месеци стажа осигурања, до 11% када се ефективних 12 месеци рачуна као 18 месеци стажа осигурања.

Стопе доприноса за случај инвалидности и телесног оштећења по основу повреде на раду и професионалне болести, јесу за: пензијско и инвалидско осигурање 4% и здравствено осигурање 2%.

Послодавац који запосли лице које је на дан запослења старије од 50 година, односно 45, а имало је статус незапосленог најмање годину дана, ослобађа се (80%) плаћања доприноса у трајању од две године.

Чланом од 51 - 65. Закона регулисано је обрачунавање, утврђивање и плаћање доприноса. Обвезник обрачунавања и плаћања доприноса из основце и на основу доприноса послодавца.

Чланом од 69. до 71. је регулисана контрола обрачунавања и плаћања доприноса. За лица која обављају самосталну делатност и за пољопривреднике, обавезу доприноса решењем утврђује пореска управа.

У оквиру организације обавезног социјалног осигурања, поред обавезног осигурања, постоје и облици добровољног осигурања.

Статус организације за обавезно осигурање, имају:

- Фонд за пензијско и инвалидско осигурање,
- Завод за здравствено осигурање и
- Завод за тржиште рада.

Фондови за финансирање обавезног социјалног осигурања

1. Фондови за пензијско и инвалидско осигурање

Пензијско и инвалидско осигурање у Србији, са становишта институције за финансирање, организовано је у 4 фонда и то:⁵

1. Фонд пензијског и инвалидског осигурања запослених има: око 1.500.000 уплатиоца доприноса, 1,2 милиона пензионера и дефицит од 5,5% бруто друштвеног производа

2. Фонд пензијског и инвалидског осигурања самосталних делатности има: око 250.000 обвезника и 44.000 корисника пензија, али и суфицит од 0,2% бруто друштвеног производа

3. Фонд пензијског и инвалидског осигурања пољопривредника има: 217.000 корисника (а покрива само 13% расхода) и дефицит од 0,6% бруто друштвеног производа. Дефицит од 80% или 15.608 милиона динара покрива се путем трансфера из државног буџета

4. Фонд за социјално осигурање војних осигураника има: 52.000 корисника пензија, финансирање се врши из доприноса на плате професионалног војника (20%), а 80% из буџета Министарства одбране (дефицит износи 0,7% бруто друштвеног производа).⁶

---

⁵ Према важећем закону, од 1. јанура 2008. године, постајаће један Републички фонд за пензијско и ивалидско осигурање, а финансијско пословање обављаће се путем три подрачуна: осигураника запослених, самосталних делатности и пољопривредника, до 01.01.2011. године, а од тог датума путем једног рачуна.

⁶ Фонд за социјално осигурање војних осигураника (ФСОВО) је до распада Државне заједнице Србија и Црна Гора, односно до осамостаљивања Р Црне Горе, 01.6.2006. године, био је Савезна институција. После тог датума налази се у саставу Министарства одбране Републике Србије. Дефинитиван статус још није решен, а једно од могућих решења је да се интегрише са републичким фондом за пензијско и инвалидско осигурање запослених у јединствени фонд.

2. Обавезно осигурана лица – осигураници

Обавезно пензијско и инвалидско осигурање је осигурање којим се обезбеђују права из пензијског и инвалидског осигурања за случај старости, смрти и телесног оштећења. Право се остварује по основу рада, односно обављања неког посла, а својство осигураника се стиче даном почетка, а престаје даном престанка са радом.

Својство осигураника се утврђује на основу пријаве за осигурање, односно одјаве осигурања. Значи да обавезно осигурање настаје по сили Закона, самим чином ступања на рад и то се не може стећи пре навршене 15 године живота.

Обавезно осигурана лица су: запослени, лица која самостално обављају делатност и пољопривредници.

а) Осигураници запослени

Осигураници запослени јесу:

1. лица у радном односу, односно запослена у предузећу, државном органу локалне самоуправе или код физичких лица,
2. цивилна лица на служби у Војсци и војним јединицама и војним установама,
3. изабрана или постављена лица, ако за обављање функције остварују зараду,
4. лица која у складу са прописима у раду, у радном односу ван просторије послодавца,
5. лица у радном односу, односно запослени у предузећу које обавља делатности или услуге у иностранству,
6. домаћи држављани који су на територији Србије запослени код страних или међународних организација и установа,
7. домаћи држављани запослени у иностранству, ако за то време нису обавезно осигурани код страног носиоца осигурања,
8. страни држављани и лица без држављанства, који су на територији Србије запослени код страних или физичких лица,
9. лица која у складу са законом обављају привремене и повремене послове, ако нису осигурана по другом основу,
10. лица која у складу са законом обављају привремене и повремене послове преко омладинских задруга, а имају навршених 26 година живота, односно без обзира на године живота - ако нису на школовању,
11. лица за чијим је радом престала потреба, као и лица којима је престало запослење због стечаја, ликвидације, односно у свим случајевима престанка рада послодавца, док остварују новчану накнаду према прописима о раду и запошљавању.

б) Осигураници самосталних делатности

Осигураници самосталних делатности, јесу лица:

- 1) која самостално обављају привредну или другу делатност, ако нису обавезно осигурана по основу запослења,

- 2) која су оснивачи, односно чланови привредних друштава, који у њима раде, без обзира да ли су у радном односу, привредном друштву, чији су оснивач односно члан,
- 3) која обављају послове по основу уговора о делу, односно послове по основу ауторског уговора, као и послове по основу других уговора,
- 4) као свештеници и верски службеници, ако нису обавезно осигурани по основу запослења,
- 5) која су престала да обављају самосталну делатност, док остварују новчану накнаду према прописима о раду и запошљању.

в) Осигураници пољопривредници

Осигураници – пољопривредници јесу лица за која се, према закону, сматра да се баве пољопривредом (пољопривредници, чланови домаћинства пољопривредника и чланови мешовитог домаћинства), ако нису: осигураници запослени, осигураници самосталних делатности, корисници пензија и на школовању.

Обавезно је осигуран носилац пољопривредног домаћинства, односно најмање један члан домаћинства, док се остали чланови домаћинства могу осигурати под условима прописаним овим законом.

г) Права из пензијског и инвалидског осигурања

Основна улога система пензијског и инвалидског осигурања је да се осигураницима и члановима њихових породица, по основу рада и уплате одговарајућих доприноса, обезбеди материјална и социјална сигурност за случај наступања старости, инвалидности и смрти. Систем пензијског и инвалидског осигурања, поред начела обавезности (уз увођење могућности добровољног осигурања), узајамности и солидарности, почива и на принципу да се у тржишним условима привређивања, обезбеди доследна покривеност свих права средствима, односно доведе у везу висина примања са дужином и обимом улагања.

Права из пензијског и инвалидског осигурања су: право на старосну пензију, право на инвалидску пензију, право на породичну пензију и право на накнаду погребних трошкова и право на новчану накнаду за телесно оштећење.

д) Старосна пензија

Право на старосну пензију стиче осигураник који кумулативно испуњава услове у погледу навршених година живота и дужине пензијског стажа, односно стажа осигурања, и то: 65 (мушкарац), односно 60 (жена) година живота и најмање 15 година пензијског стажа или 40 (мушкарац), односно 35 (жена) година стажа осигурања и најмање 53 година живота.⁷

Године живота и године навршеног стажа су, као услов за стицање права на старосну пензију, утврђене као доња граница. Навршењем година живота, прописаних за стицање права на старосну пензију, наступа осигурани случај, пошто се претпоставља да

---

⁷ Права војних осигураника из пензијског и инвалидског осигурања су право на старосну пензију, превремену старосну пензију, инвалидску пензију, пензију по потреби службе и право на породичну пензију која се остварује по смрти војног осигураника.

осигураник није више у могућности да ради и обезбеди средстава потребна за издржавање. Међутим, с обзиром на то да је право на старосну пензију право по основу рада, неопходно је да буде навршен и одређени пензијски стаж, односно стаж осигурања.

Пензијски стаж обухвата стаж осигурања, односно време проведено на раду после навршене 15-те године живота за које је уплаћен допринос за пензијско и инвалидско осигурање и посебан стаж, под којим се подразумева време проведено изван рада које се, из одређених друштвено-оправданих разлога, признаје у стаж у двоструком или једноструком трајању.

У циљу заштите осигураника који раде на нарочито тешким, опасним и за здравље штетним радним местима, односно пословима, као и осигураника који после одређених година живота не могу успешно обављати своју професионалну делатност, а којима се стаж осигурања, из наведених разлога, рачуна са увећаним трајањем, старосна граница за стицање права на старосну пензију се снижава, зависно од степена увећања стажа.

Висина старосне и инвалидске пензије одређује се тако што се лични бодови помноже са вредношћу општег бода на дан остваривања права.

Лични бодови осигураника се утврђују множењем личног коефицијента осигураника и његовог пензијског стажа.

Годишњи лични коефицијент представља однос укупне зараде осигураника, односно основице осигурања почев од 01. јануара 1970. године за сваку календарску годину и просечне годишње зараде у Републици за исту календарску годину.

Ако су зараде, односно основице осигурања унете у матичну евиденцију у нето износу доводе се у однос са просечном нето зарадом запослених у Републици, а ако су унете у матичну евиденцију у бруто износу доводе се у однос са просечном бруто зарадом запослених у Републици.

Годишњи лични коефицијент представља однос укупне зараде, основице осигурања и висине уговорене накнаде осигураника, за сваку календарску годину и просечне годишње зараде у Републици за исту календарску годину.

Годишњи лични коефицијент износи један када је зарада, основица осигурања, односно уговорена накнада у календарској години једнака просечној заради запослених у Републици у тој календарској години.

При одређивању годишњег личног коефицијента узимају се зараде, накнаде зараде, односно основице осигурања, као и уговорене накнаде које су служиле за обрачунавање и плаћање доприноса за пензијско и инвалидско осигурање, на које је плаћен допринос и које су утврђене у матичној евиденцији.

Годишњи лични коефицијент може износити највише пет.

Податак о просечној годишњој нето заради у Републици, односно просечној годишњој бруто заради у Републици, објављује орган надлежан за послове статистике.

ђ) Инвалидска пензија

Инвалидност постоји кад код осигураника настане потпуни губитак радне способности због промена у здравственом стању проузрокованом повредом на раду, професионалном болешћу, повредом ван рада или болешћу, које се не могу отклонити лечењем или медицинском рехабилитацијом.

Повредом на раду сматра се повреда осигураника која се догоди у просторној, временској и узрочној повезаности, обављањем послова на основу

кога је осигуран, а проузрокована непосредним и краткотрајним механичким, физичким или хемијским дејством.

Повредом на раду сматра се и повреда када осигураник претрпи учествујући: у акцијама спасавања или одбране од елементарних непогода и несреће, војној вежби или у вршењу других обавеза у области одбране земље на радном кампу или такмичењу, на другим пословима и задацима за које је законом утврђено да су од општег интереса.

Осигураник код кога настане потпуни губитак радне способности стиче право на инвалидску пензију:

-ако је инвалидност проузрокована повредом на раду или професионалном болешћу,

-ако је инвалидност узрокована повредом ван рада или болешћу, под условом да је губитак радне способности настао пре навршења година живота прописаним за стицање права на старосну пензију и да има навршених 5 година стажа осигурања.

е) Породична пензија

Породична пензија припада, у случају смрти осигураника који је навршио најмање пет година стажа осигурања, или испунио услове за старосну или инвалидску пензију, односно умрлог корисника старосне или инвалидске пензије. Право на породичну пензију могу остварити следећи чланови породице: брачни друг, деца (рођена у браку или ван брака или усвојена; пасторчад коју је осигураник, односно корисник права издржавао; унучад, браћа и сестре и друга деца без родитеља, односно деца која имају једног или оба родитеља који су потпуно неспособни за рад, а коју је осигураник, односно корисник права издржавао) и родитељи (отац и мајка, очух и маћеха и усвојиоци које је осигураник, односно корисник права издржавао).

Наведени чланови породице морају испуњавати и тзв. "посебне услове" да би остварили ово право. Тако нпр. удова стиче право на породичну пензију: ако је, до смрти брачног друга, навршила 50 година живота, или ако је, до смрти брачног друга, или у року од једне године од дана смрти брачног друга, постала потпуно неспособна за рад, или ако је, после смрти брачног друга, остало једно дете или више деце која имају право на породичну пензију по том брачном другом, а удова обавља родитељску дужност према тој деци. Удова која, у току трајања права према том основу, постане потпуно неспособна за рад, задржава право на породичну пензију док постоји та неспособност. Удова која, до смрти брачног друга, није навршила 50 година живота, али је навршила 45 година живота, стиче право на породичну пензију кад наврши 50 година живота. Дете стиче право на породичну пензију и она му припада: до навршених 15 година живота. После навршених 15 година живота, дете стиче право на породичну пензију и она му припада до завршетка школовања, али најдуже до завршетка 20 година живота, ако похађа средњу школу, 23 године ако похађа вишу школу и 26 година ако похађа факултет. Родитељ кога је осигураник, односно корисник права издржавао до своје смрти, стиче право на породичну пензију ако је до његове смрти навршио 65 (мушкарац), односно 60 (жена) година живота, или постао потпуно неспособан за рад.

Породична пензија се одређује у проценту, зависно од броја чланова породице, од износа пензије умрлог осигураника, односно корисника права. Најнижи проценат за одређивање породичне пензије износи 70% за једног члана породице и повећава се за по 10% за сваког наредног члана породице, с тим што породична пензија може износити највише 100% од пензије умрлог осигураника, односно корисника права (овај проценат припада за четири или више чланова породице).

Овакав начин одређивања висине породичне пензије примењује се у случају када она припада само члановима уже или само члановима шире породице. Када пензија припада и члановима уже и члановима шире породице, пензија се одређује у наведеним процентима само члановима уже породице, док члановима шире породице припада евентуални остатак до износа старосне или инвалидске пензије осигураника, односно корисника права. Деца без оба родитеља, такође, имају право да, поред породичне пензије по једном родитељу, остваре, у одрђеном проценту, породичну пензију по другом родитељу, као једну пензију, али не може прећи највиши износ пензије утврђен Законом о ПИО.

ж) Право на новчану накнаду за телесно оштећење

Осигураник код кога настане губитак, битније оштећење или знатнија онеспособљеност појединих органа или делова тела, што отежава нормалну активност организма и изискује веће напоре у остваривању животних потреба, без обзира на то да ли проузрокује или не инвалидност, има право на новчану накнаду за телесно оштећење под условом да је то оштећење проузроковано повредом на раду или професионалном болешћу и да износи најмање 30%.

Висина новчане накнаде утврђује се од основа према проценту телесног оштећења, а основ износи 25% просечне месечне нето-зараде запослених остварене на територији Републике у претходној години. Усклађивање накнаде се врши 01. априла и 01. октобра, на основу статистичких података са кретањем трошкова живота на територији Републике у претходних 6 месеци.⁸

з) Право на новчану накнаду за помоћ и негу

Право на новчану накнаду за негу другог лица се остварује у случају када је због болести неопходна помоћ и нега ради задовољавања животних потреба (непокретност, неспособност за самостално кре- тање у оквиру стана уз употребу одговарајућих помагала, одржава-ње личне хигијене, слепило са губитком осећаја светлости са тачном пројекцијом и корекција вида до 0,05).

Новчана накнада за негу одредјује се у висини 60% од просечне месечне нето-зараде запослених остварене у претходној години и усклађује се на исти начин као и пензија.⁹

⁸ Основ за накнаду телесног оштећења износи 3.488,60 динара (Лист за пензијско и инвалидско осигурање "Осигураник", бр.12, Београд, 22.јун 2006.г.

⁹ Износ накнаде за помоћ и негу износи 8.372,65 динара (Лист за пензијско и инвалидско осигурање "Осигураник", бр.12, Београд, 22. јун 2006.г.

и) Право на накнаду погребних трошкова

У случају смрти корисника пензије, лицу које изврши сахрану припада накнада погребних трошкова једне ипо просечне пензије у Фонду, у претходном кварталу, у односу на дан смрти корисника¹⁰.

ј) Најнижи и највиши износ пензија

Најнижа пензија припада осигуранику који остварују право на старосну односно инвалидску пензију, ако му је та пензија мања од износа пензије утврђена по Закону о ПИО.

Најнижа старосна, односно инвалидска пензија, одређује се у висини износа усклађене најниже пензије затечених корисника у Ре-публичком Фонду за пензијско и инвалидско осигурање запослених.

Најнижи износ старосне пензије, односно инвалидске пензије за осигуранике запослене и осигуранике самосталних делатности, утврђује се у висини од 25% просечне зараде запослених на територији републике у претходној години. Овакав износ пензије се усклађује на начин на који се усклађују пензије по Закону.

Највиши износ пензије одређује се тако што лични коефицијент не може износити више од 4.

к) Средства фонда (финансирање)

Приходи за сва четири фонда за пензијско и инвалидско осигурање су мање више исти за сваки фонд, а чине их:

- 1) допринос за обавезно пензијско и инвалидско осигурање,
- 2) допринос за добровољно пензијско и инвалидско осигурање (формално, суштински још нису заживели),
- 3) трансфер из буџета Републике,
- 4) други фондови за пензијско и инвалидско осигурање код којих је навршен део стажа осигурања,
- 5) камате остварене пласманом средстава од прихода фонда, пословних банака, тржишта новца или куповином обвезница чији је емитент држава,
- 6) субвенције и донације,
- 7) приходи остварени продајом друштвеног капитала, друштвених и јавних предузећа или њихових делова по закону,
- 8) дивиденде на акције по основу ранијих улагања средстава за пензијско и инвалидско осигурање и
- 9) други извори.

Средства за пензијско и инвалидско осигурање користе се за:

- исплату пензија и новчаних накнада,
- трошкове за рад органа Фонда,
- здравствену заштиту корисника пензије,
- накнаде за стаж остварен код фонда када се пензија по основу тог стажа остварује код других организација пензијског и инвалидског осигурања

---

¹⁰ Износ накнаде за погребне трошкове износи 18.604,50 динара (Лист за пензијско и инвалидско осигурање "Осигураник", бр.12, Београд, 22.јун 2006.г.

Средства фонда могу се, у складу са актом Фонда, користити за друштвени стандард корисника пензије, највише до 0,10% укупних прихода фонда по основу доприноса.

Средства фонда која остају по измирењу обавеза из пензијског и инвалидског осигурања користе се за улагања у хартије од вредности, за пласмане код пословних банака и друге намене, ради остваривања добити.

Република је гарант за обавезе фонда за остваривање права по основу обавезног пензијског и инвалидског осигурања (државна гаранција).

Уставна обавеза Републике је да за фондове обезбеди средства, која недостају за сваку доспелу исплату пензија. С друге стране, фондови су дужни да овако коришћена средства врате најкасније до краја наредне календарске године. Међутим, ова одредба се не поштује, јер се средствима доприноса не могу покрити текуће исплате пензија.

У 2003. години, у фонду пензијског и инвалидског осигурања запослених, учешће социјалних доприноса у укупним примањима износило је 53%, а трансфери из буџета 37%, у 2004. години, тај однос износи 51% према 36%, а у 2005. години 55% према 36%, што значи да се тај однос учешћа доприноса и трансфера из буџета стабилизовао на однос 55% из доприноса из 36% из буџета.

Што се тиче издатака у 2003., 2004., и 2005. години, највеће учешће у укупним издацима, у износу од 92%, односи се на права из социјалног осигурања.

Ситуација у Републичком фонду самосталних делатности, је сасвим другачија, јер учешће социјалних доприноса у укупним примањима износи преко 80%.

У Републичком фонду ПИО пољопривредника, социјални допринос у укупним примањима износи свега 20%.

л) Дефицит Фонда за пензијско и инвалидско осигурање

У периоду 2001 – 2006. године у Србији је успостављена макроекономска стабилност, а инициране су и основне структурне реформе. Извршена је либерализација цена (инфраструктурних и комуналних услуга), елиминисане су директне или прикривене субвенције и на тај начин, смањени су јавни расходи. Ове мере су ослободиле знатна буџетска средства, тако да је износ социјалних трансфера становништва повећан, кроз програме социјалне заштите и пензије, пре свега, старијем становништву. Исто тако, почетак сервисирања дугова према становништву (стара девизна штедња, велики дуг према пензионерима), позитивно утиче на живот и стандард корисника пензија.

У наредном периоду 2006 - 2010. године, у циљу постизања фискалне стабилности, планирано је смањење учешћа јавних расхода и дефицита у БДП-у. Тако је предвиђено да ће 2006. године, учешће јавних расхода у БДП-у бити 44%, односно 43,1% 2010. године, у односу на 46%, колико је било 2002.године. Ово подразумева да ће реални јавни расходи расти по стопи која је у просеку једнака 1/2 стопе раста БДП-а.

Са редуковањем јавне потрошње, планирано је и њено реструктуирање: смањење учешћа плата, пензија, субвенција и социјалне заштите, као и повећање учешћа капиталних инвестиција и трошкова сервисирања јавног дуга.

Према Плану прихода и расхода за 2006. годину ПИО запослених укупни приходи износе 239.780,20 милиона динара, а учешће буџетских трансфера износи чак 84.017,70 милиона динара или 35%. Код ПИО самосталних занатлија, због повољног односа броја осигураника и корисника права, овај фонд се финансира искључиво из доприноса на зараде. У ПИО пољопривредника, учешће буџетских трансфера износи преко 89% и захваљујући буџетским средствима овај фонд успева да финансира права корисника, истина уз велика кашњења у исплати. У фонду учешће буџетских трансфера износи преко 82,5%.¹¹

љ) Статус фонда и управљање фондом

Пензијско и инвалидско осигурање обезбеђује и спроводи фонд, који је правно лице са статусом организације за обавезно социјално осигурање у коме се остварују права из пензијског и инвалидског осигурања и обезбеђују средства за ово осигурање. Начин рада фондова, као и сва важна питања значајна за рад Управног и Надзорног одбора уређена су Статутом.

Фонд за пензијско и инвалидско осигурање има Законом уређене функције:

- 1) осигурава на пензијско и инвалидско осигурање сва лица која су обавезно осигурана и која су се укључила у ово осигурање,
- 2) утврђује основице за плаћање доприноса,
- 3) обезбеђује наменско и економично коришћење средстава, ствара резерве за осигурање и стара се о увећању средстава на економским основама,
- 4) обезбеђује непосредно, ефикасно, рационално и законито остваривање права из пензијског и инвалидског осигурања,
- 5) врши контролу пријављивања на осигурање, као и контролу свих података од значаја за стицање, коришћење и престанак права,
- 6) организује и спроводи пензијско и инвалидско осигурање,
- 7) обавља и друге послове у складу са законом.

У оквиру фондова организоване су организационе јединице за обављање административних, управних, финансијских и техничких послова из њиховог делокруга.¹²

У филијалама и службама филијала се обављају послови везани за пријављивање осигураника, обрачун и наплату доприноса, односно контроле обрачуна и уплате доприноса у првом степену.

У дирекцији и службама дирекције се пружа стручна помоћ филијалама и испоставама, врши ревизија првостепених решења, решава у другостепеном поступку као и у првостепеном поступку када се ради о примени међународних споразума. Такође се обавља вештачење о чињеницама од значаја за остваривање права у првом и другом степену, као и претходна контрола налаза, оцене и мишљења у првом и другом степену.

---

¹¹ Извор ПИО запослених, занатлија, пољопривредника и фонда за СОВО.

¹² Правилник о организацији Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање запослених, ("Сл.гласник РС" бр. 38/97).

м) Републички завод за здравствено осигурање

Здравствено осигурање се организује и спроводи у Републичком заводу за здравствено осигурање.¹³ Здравствено осигурање може имати обавезан и добровољан карактер. У оквиру здравственог осигурања у Србији, присутан је обавезан облик здравственог осигурања. Обавезно здравствено осигурање је здравствено осигурање којим се запосленима и другим грађанима обухваћеним обавезним здравственим осигурањем обезбеђују право на здравствену заштиту и право на новчану накнаду и остала права утврђена Законом о здравственом осигурању.¹⁴

н) Средства завода

Приход Републичког завода здравственог осигурања су: доприноси за обавезно здравствено осигурање, премије за добровољно здравствено осигурање, имовина којом располаже Републички завод, домаћи и инострани кредити и зајмови, партиципација корисника здравственог осигурања, донације, трансфери из буџета Републике и друга средства у складу са законом.

У Заводу се посебно воде средства за здравствено осигурање запосленик, земљорадника и лица која самостално обављају делатност. Средства Републичког завода могу се користити и то за:

- остваривање права осигураних лица из обавезног здравственог осигурања
- унапређивање система здравственог осигурања
- остваривање права осигураних лица из добровољног здравственог осигурања које организује и спроводи Републички завод
- подмирење трошкова спровођења здравственог осигурања
- друге расходе у складу са законом.

Највећи део средстава, око 96%, реализује се на нивоу завода, а мањи део, око 4%, на нивоу филијала. На нивоу филијала се по правилу реализују накнаде, боловања, набавке ортопедских помагала, путни трошкови и слично.

У Републичком заводу, на основу одлуке Управног одбора, образују се у оквиру расположивих финансијских средстава, средства солидарности за равномерно спровођење обавезног здравственог осигурања на територији Републике и уједначавање услова за обезбеђивање права из обавезног здравственог осигурања на подручју филијале.

Сопствене приходе Републички завод улаже код банке, у хартије од вредности или друге намене, ради остваривања добити, или даје наменске зајмове здравственим установама по закону.

Средства за финансирање права из обавезног здравственог осигурања обезбеђују се уплатом доприноса за обавезно здравствено осигурање из других извора. Одлуку о износу средстава која се преносе филијали доноси Републички завод за сваку буџетску годину. Влада даје сагласност на одлуку о износу средстава која се преносе филијалама.

¹³ Завод за здравствено осигурање ("Сл.гласник РС" бр.107/2005).

¹⁴ За војне осигуранике здравствено осигурање организује и спроводи фонд за СОВО, који у саставу основне делатности има две области и то пензијско, инвалидско и здравствено осигурање.

Основицу за уплату доприноса чини најнижа месечна основица утврђена законом, којим се уређују доприноси за обавезно социјално осигурање. Стопа доприноса износи 12,3%.

њ) Дефицит Завода за здравствено осигурање

Републички завод за здравствено осигурање бележи мањи дефицит у односу на фондове пензијског и инвалидског осигурања (запослених и пољопривредника), тако да се из буџета Републике издваја мање средстава (за 2005. годину издвојено је 2,8 млрд. дин.).

У складу са Законом о буџетском систему, Републички завод за здравствено осигурање за наредну годину саставља финансијски план који мора бити усклађен са пројекцијама макроекономских параметара. У случају већег одступања у остваривању прихода и расхода у току године, у односу на планиране, врши се ребаланс Финансијског плана. Финансијски план се доставља Влади Републике Србије која га доставља Народној скупштини на усвајање.

Према финансијском плану за 2005.годину, у структури укупних прихода Завода највеће учешће имају приходи од доприноса, а у њиховој структури доминирају доприноси запослених (62%) и доприноси за здравствену заштиту пензионера (20%), док је учешће доприноса од самосталних делатности, доприноса за привремено незапослена лица, доприноса за здравствено осигурање земљорадника и породиља око 7%.

У структури планираних расхода, највеће је учешће расхода за здравствену заштиту 96,7%.

о) Национална служба запошљавања

Национална служба за запошљавање представља облик организације обавезног социјалног осигурања. Проблем запошљавања и остваривања права незапослених лица, вишеструко је важан и слојевит у сваком друштву. Велики број питања, везаних за запошљавање, осигурање за случај незапослености, права незапослених лица и слично, уређен је Законом о запошљавању и осигурању за случај незапослености.¹⁵

Приход Националне службе чине средства: доприноса за обавезно осигурање, доприноса за добровољно осигурање, буџета републике, остварена продајом друштвеног капитала, остварена издавањем, односно прометом хартија од вредности остварена улагањем капитала, домаћих иностранних кредита и зајмова, поклона, донација и легата и друга средства остварена у складу са законом.

Доминантни приходи које остварује Национална служба за запошљавање потичу из буџета Републике. Приходи наплаћених доприноса имају учешће преко 40% али са израженом тенденцијом смањивања у датом периоду.

Структура расхода је монолитна, као и у случају свих фондова социјалног осигурања. За реализацију пословања из социјалног осигурања у оквиру укупних расхода Националне службе за запошљавање потроши се више од 90% укупних расхода. Остали расходи, осим расхода за запослене су веома скромни.

---

¹⁵ Сл. Гласник Републике Србије бр. 71/2003.

Литература

1. Билтен јавних финансија, бр.17-18 за месец јануара и фебруар 2006. године, Република Србија, Министарство финансија, Београд 2006.
2. ПИО фонд запослених: примња и издаци фонда за 2006.
3. ПИО фонда самосталних делатности: примања и издаци фонда за 2006.
4. ПИО фонда пољопривредника: примања и издаци фонда за 2006.
5. IMF: "Country Report No. 05/232: Serbia and Montenegro: Selected Issues and Statistical Appendix", Julu 2005.
6. MISSOC: "Social protection in the Member States of the European Union, of the European Economic Area and in Switzerland-situation on 1 May 2004" European Commission.
7. Правилник о организацији Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање запослених, ("Сл.гласник РС" бр. 38/97).
8. Службени гласник Р.Србије бр.34/2003, 64/2004., 84/2004, 85/2005.
9. Службени гласник Р.Србије бр.107/2005.
10. Службени гласник Р.Србије бр. 71/2003.
11. Службени гласник Р.Србије бр.84/2004 и 61/2005.